
ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Сергій Бандурка,
доктор філософії в сфері права,
докторант
Харківського національного університету
внутрішніх справ
ORCID: 0009-0000-1928-4566

DOI 10.32782/2306-9082/2023-52-6

УДК 347.965.9

Пропозиції до Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки

Діяльність адвокатури згідно законодавства України і міжнародних правових актів з прав і свобод людини, визнаних Україною, спрямована на виконання правозахисної і правоохоронної функцій в забезпеченні прав і свобод людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності демократичної, соціальної, правової держави, якою згідно Конституції проголошена Україна.

Діяльність адвокатури є динамічною, оскільки вона безперервно взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами охорони правопорядку і правосуддя, з інститутами громадянського суспільства. Діяльність адвокатури в значній мірі залежить від правового регулювання тих суб'єктів права, з якими їй доводиться

взаємодіяти, зокрема, з судовими органами, органами прокуратури, поліції, іншими суб'єктами владних повноважень. Адвокатура постійно розвивається, удосконалюється, враховує ті зміни, які відбуваються в суспільному житті країни і які передбачені в Стратегії розвитку адвокатури України на 2021–2025 роки.

Мета і завдання статті полягають в тому, щоб на основі аналізу Стратегії Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки з урахуванням умов воєнного стану, в яких нині діє адвокатура України, розробити пропозиції з її (Стратегії) удосконалення.

До проблем розвитку адвокатури автор даної статті звертався в своїх монографіях «Адвокатура України на сторожі закону» (2021 р.) та

«Держава і адвокатура в системі захисту прав і свобод людини в Україні: історико-правовий вимір» (2022 р.) та в інших публікаціях.

Наукова дослідженість проблем розвитку адвокатури України знайшла своє відображення в наукових працях різних вчених, зокрема в наукових працях Гвоздія В. А., Бакаянової Н. М., Варфоломєєвої Т. В., Вільчик Т. Б., Тацій Л. В., Узун Н. Ф., Сопілко І. М., Святоцької В. О., Курило Т. В., Аракелян М. Р. В їх працях представлено різноманітні аспекти і результати досліджень, які безпосередньо стосуються сфери професійної діяльності адвокатів.

Зокрема, Гвоздій В. А. досліджував адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування та перспективи його розвитку в дисертації «Адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування» [5]. Бакаянова Н. М. вивчала предмет, об'єкт та методологію науки про адвокатури і обґрунтувала формування нової галузі правознавства – адвокатологію. [1] Назар Богуляк в роботі «Адвокатологія як науково-теоретична основа розвитку адвокатського самоврядування» наголосив, що створення у системі правничої науки, осібної галузевої науки про адвокатуру є по суті, наслідком юридичних процесів прогресивного розвитку юридичної науки, інтеграційними запитами правничих науково-теоретичних знань про адвокатуру. [4] В. О. Святоцька охарактеризувала перспективи розвитку адвокатури України в світлі євроінтеграційних процесів [15, с. 105–112].

У працях вказаних вчених та інших науковців представлено різні аспекти і результати досліджень адвокатської діяльності, в тому числі і в законодавчому забезпеченні надання правової допомоги, але не приділено достатньої уваги перспективам розвитку адвокатури, передбаченими в Стратегії

розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки.

Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки є картою, яка показує, в якому напрямку рухається НААУ. Стратегія сприяє формуванню діяльності НААУ на досягнення поставлених цілей та дозволяє досягти таких цілей швидше та ефективніше.

Стратегія (стратегічне планування) є безперервним процесом, що складається з чотирьох основних етапів: планування (включаючи розвиток стратегій), реалізація, оцінка результатів і наслідків (аналіз причин досягнення чи недосягнення результатів) та уточнення Стратегії з метою підтримки її актуальності [17].

Оскільки Стратегія НААУ є стратегічним плануванням, яке є безперервним процесом і сприймається, як робочий документ то автор користується можливістю висловити низку зауважень і рекомендацій щодо її подальшого удосконалення. Необхідно також враховувати, що Стратегія НААУ розроблена і затверджена в довоєнний час і те, що вона розрахована на розвиток адвокатури України в мирних умовах.

Поняття «стратегія» часто вживається в самих різних сферах суспільного життя, політичній і економічній діяльності в масштабах держави, окремої функціональної галузі, регіону, підприємства, організації, установи. Поняття і зміст стратегії по-різному розглядаються в науці, бізнесі, політиці, військовій справі, в спорті та мистецтві, в органах державного управління і місцевого самоврядування.

В Академічному тлумачному словнику української мови «стратегія» визначена як мистецтво підготовки і ведення війни, як вища воєнна наука, як система гри в спорті, при якій окремі ходи, комбінації, прийоми, підпорядковані загальному, раніше обміркованому плану, як мистецтво суспільного

і політичного керівництва масами, яке має визначити головний напрям їх дій, вчинків, як спосіб дій, лінія поведінки кого-небудь [16, с. 751].

Нині «стратегія» як поняття розуміється, як «загальний недеталізований план, що охоплює довготривалий проміжок часу, як спосіб досягнення важливої мети. Завданням стратегії є ефективне використання недостатніх ресурсів для досягнення основної мети (стратегія як спосіб дій стає особливо необхідною в ситуації, коли для окремого досягнення основної мети недостатньо наявних ресурсів)» [19]. «Стратегія» як термін запозичена із латинського «strategia» – «мистецтво полководця», яке з плином часу втратило своє першоначальне значення, а набуло змісту розвитку, діяльності, напрямку руху тощо. Сьогодні звичними стали поняття – «економічна стратегія», «корпоративна стратегія», «торгівельна стратегія», «стратегія розвитку», «комп'ютерна стратегія», «стратегія шахової гри», «спортивна стратегія», «наукова стратегія» та інше. Стратегія як означення розвитку і напрямку перспективної діяльності проникла в усі сфері суспільного життя.

В сучасних умовах вживання терміну «стратегія» використовується в засобах масової інформації, в політичному спілкуванні, в міждержавному управлінні: «Стратегія спротиву в Криму» (телеканал «Прямий», YouTube), «13 лучших стратегий десятилетия, в которые должен поиграть каждый любитель жанра» (OSTV, YouTube), «Німеччина і Франція пропонують Європі нову стратегію» (Liga.net), «Новая стратегия безопасности Германии» (Яна Пуглерин, globalatPairs.ru), «Регіональні стратегії розвитку на період до 2027 року» (www.minregion.gov.ua) та інші.

Державна регіональна політика України реалізується через Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2027 року [11].

Найголовнішим документом серед підзаконних та нормативно-правових актів стратегічного розвитку є «Стратегія національної безпеки України» [17], яка визначає пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки. В Стратегії національної безпеки України, зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки. Основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантують суспільству і кожному громадянину захист від загроз визначає Закон України «Про національну безпеку України» [12].

Низку стратегічних актів ненормативного характеру у різних формах приймає Верховна Рада України з метою визначення пріоритетних напрямів державного розвитку, планування законотворчої діяльності, удосконалення апаратної роботи в структурі парламенту. Одним із таких актів є Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки, яка розроблена та затверджена на рівні Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки)» [10], «Про Основні засади (стратегію) державної економічної політики України на період до 2020 року» [13], Стратегія розбудови кадрового потенціалу Апарату Верховної ради України до 2022 року, Комунікаційна стратегія Верховної Ради України на 2017–2021 роки та інші.

«Стратегічний акт Верховної Ради України можна визначити як закріплений у Конституції України, інших актах законодавства або вироблений практикою офіційний

політико-правовий документ ненормативного характеру, який приймається (затверджується) Верховною Радою України із залученням до їх розроблення інститутів громадянського суспільства у порядку, встановленому законодавством, з метою формування цілей та завдань своєї діяльності та у визначених випадках діяльності інших суб'єктів владних повноважень, визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики, а також законотворчих завдань та напрямів провадження політико-правових реформ» [3, с. 157].

Безпосередньо діяльності адвокатури стосується Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [14], яка визначає пріоритети удосконалення положень законодавства у сфері судоустрою, статусу суддів, судочинства, прокуратури, адвокатури та інших інститутів правосуддя, а також впровадження невідкладних заходів для забезпечення позитивних зрушень у функціонуванні відповідних правових інститутів. Варто нагадати, що вищевказана Стратегія затверджена Указом Президента України 11 червня 2021 року, а Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки затверджена Рішенням Ради адвокатів України 2 липня 2021 року, тобто на 20 днів пізніше, але в Стратегії розвитку НААУ ні слова не згадується про Стратегію розвитку системи правосуддя, в якій, як бачимо, передбачена низка завдань з розвитку й удосконалення адвокатури України.

Необхідно Стратегію розвитку НААУ на 2021–2025 роки синхронізувати із Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства, оскільки діяльності адвокатури стосуються не тільки заходи з її удосконалення, а й заходи покращення доступу до правосуддя, необхідності створення судових палат з розгляду цивільних і кримінальних справ у судах першої інстанції, перегляд

мережі місцевих судів з урахуванням адміністративно-територіальної реформи, економічного обґрунтованості кількості звернень до суду зі збереженням на першому етапі можливості здійснення місцевими загальними судами правосуддя за місцями знаходження існуючих місцевих судів та забезпеченням в подальшому оптимальних умов доступу до правосуддя для часів територіальних громад.

В Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України необхідно відобразити «функціональну недосконалість системи адвокатури, складність порядку доступу до адвокатської діяльності, недостатню ефективність механізмів захисту прав адвокатів» на що вказано як одну з основних проблем в Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства.

В Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України необхідно також передбачити участь НААУ в розробці правового механізму стосовно:

- перегляду вироків щодо осіб, засуджених до довічного позбавлення волі чи позбавлення волі на строк понад 10 років, з визначенням законодавчих критеріїв для такого перегляду, зокрема в порядку реалізації заходів загального характеру на виконання рішень Європейського суду з прав людини;

- наділення суду правом у випадках виготовлення повного тексту судового рішення оголосити в судовому засіданні його вступну і резолютивну частини та навести основні мотиви цього рішення;

- розширення інституту письмового провадження у касаційному судочинстві; врегулювання питання щодо надання суді безпосереднього доступу до автоматизованих інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи, або органи місцевого

самоврядування, подібні можливості мають бути надані і для адвокатури;

– зміну підсудності у справах, що виникають у сфері публічно-правових відносин, забезпечення можливості розгляду Верховним Судом (або іншим судом адміністративної юрисдикції) як судом першої інстанції справ із найбільш важливіших питань, учасниками яких є центральні органи виконавчої влади та інші державні органи, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;

– удосконалення законодавства з метою запровадження дієвих механізмів запобігання зловживанню учасниками процесу своїми процесуальними правами, ефективних інструментів реагування на неналежну поведінку учасників судового процесу, що призводить до затягування розгляду справи;

Бажано, щоб в Стратегії розвитку НААУ знайшли місце пропозиції Національної асоціації адвокатів України направлені Комісії з питань правової реформи [9], які підготовлені НААУ з метою практичного впровадження цілей Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства.

Пропозиції стосуються профільного закону в частині посилення професійних прав та гарантій адвокатської діяльності, а також посилення статусу органів адвокатського самоврядування.

Зокрема, пропонується надати адвокатам право на безперешкодний доступ до приміщень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, судів, прокуратури, правоохоронних органів, установ виконання покарань та інших службових приміщень у зв'язку зі здійсненням ним адвокатської діяльності на підставі посвідчення адвоката, крім випадків, передбачених законом.

Національній асоціації адвокатів України необхідно захистити основи

адвокатського самоврядування, одночасно розвиваючи його на регіональному рівні. Як зазначає Бакаянова Н.М., ідея підсилення регіональних органів адвокатського самоврядування заслуговує на увагу, адже усі найважливіші питання організації та діяльності адвокатури мають проходити публічне обговорення на місцях і лише потім відображати у рішеннях Ради адвокатів України або ставити предметом розгляду на з'їзді адвокатів України.

Регіональний та національний рівні системи органів адвокатського самоврядування складають територіальну організацію адвокатського самоврядування, яка будується на основі адміністративно-територіального устрою. Регіональні органи адвокатського самоврядування побудовані на обмеженому рівні адміністративно-територіального поділу України, а центральні – на загальнодержавному. Діюча система органів адвокатського самоврядування, як вбачається, є загальною такою, що здатна реалізовувати завдання адвокатського самоврядування [2, с. 113].

Міжнародна комісія юристів в зв'язку з вказаним законопроектом закликала українську владу вжити термінових заходів для забезпечення безпеки адвокатів і притягнення до відповідальності осіб, відповідальних за низку насильницьких нападів на них (починаючи від актів залякування до використання вогнепальної зброї проти адвокатів).

Міжнародна комісія юристів також зазначила, що незалежна адвокатура є важливою для будь-якої системи правосуддя, яка підтримує верховенство права.

«Основні принципи ООН щодо ролі адвокатів підкреслюють важливість незалежності адвокатських об'єднань у забезпеченні справедливого та ефективного здійснення правосуддя. Такі об'єднання повинні бути інституційно незалежними як у законі, так

і на практиці, від усіх зовнішніх суб'єктів, включаючи уряд та інші виконавчі органи» [7].

Безумовно, слід брати до уваги те, що Стратегія розвитку НААУ розроблялася в довоєнний період і розрахована на мирний час. Але війна російської федерації проти України обумовила необхідність шукати реагування на низку нових гострих проблем, які виникли в житті українського суспільства в умовах воєнного стану і які стосуються всіх сфер суспільного життя, в т.ч. і адвокатської діяльності.

За різними даними понад 10 млн громадян України під час війни вимушені поміняти місце проживання і роботи чи інших занять.

«В умовах воєнного стану чимало громадян України перебувають за її межами як особи, що шукають тимчасового захисту від війни, або ж як біженці. Такі особи з отриманням тимчасового захисту (а не як біженці) набувають одне з фундаментальних соціальних прав – право на працю. Одне з благ, у якому воно проявляється, полягає у можливості заробляти собі на життя працюю, яку особа обирає на власний розсуд та на яку вона добровільно погоджується...

Маючи можливість бути працевлаштованим на території іншого правопорядку, громадяни України надалі вступають у трудові відносини з роботодавцем, діяльність якого зазвичай підпорядковується іншому правопорядку. Це пов'язане з тим, що цей суб'єкт зазвичай перебуває у статусі юридичної особи, використовує найману працю шляхом укладення договорів (контрактів)» [8, с. 21].

У зв'язку з цим виникають питання організації праці, прав і обов'язків такого працівника, безпеки праці, оплати праці та гарантій трудових відносин. Громадяни України, які виїжджають за кордон, мають право на правову допомогу у формі консультації з питань працевлаштування за

кордоном і адвокати повинні бути професійно готовими, щоб такі послуги надавати.

В діяльності адвокатів в умовах воєнного стану виникають також питання правового та соціального захисту військовослужбовців, з питань військовополонених, мобілізації, оформлення документів на інвалідність внаслідок поранення чи каліцтва при нещасних випадках.

У зв'язку з чим в Стратегії розвитку НАА України необхідно передбачити:

- впровадження міжнародних правових стандартів надання юридичної допомоги в діяльність адвокатури;
- реформу кримінального процесуального, адміністративно-процесуального та судового процесу, спрямовану на забезпечення незалежності адвокатури, підвищення гарантій правової захищеності адвокатів, забезпечення рівноправності сторін у судовому процесі та на стадії досудового розслідування;
- реформування національного законодавства з метою забезпечення діяльності українських адвокатів за кордоном та іноземних адвокатів на території України;
- підвищення професійної кваліфікації адвокатів України з урахуванням європейського досвіду надання правової допомоги;
- участь Національної асоціації адвокатури України в підготовці проекту нового Кримінального кодексу України.

В Україні навіть в умовах воєнного стану, існують передумови для подальшого розвитку системи Національної асоціації адвокатури України. Одним із головних напрямків такого розвитку адвокатури є єдність адвокатських об'єднань в рамках всієї держави, організація взаємодії адвокатури і держави в системі захисту прав і свобод людини, збереження та посилення незалежності адвокатської діяльності,

впровадження європейських стандартів надання правової допомоги, врахування умов воєнного стану і пристосування адвокатської діяльності до правового режиму, обумовленого військовою агресією росії проти України. Під час війни проблеми захисту прав і свобод людини особливо гостро постали перед державою і одночасно перед адвокатурою. Шляхи розв'язання таких проблемних питань мають бути передбачені в Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України.

Список використаних джерел

1. Бакаянова Н.М. Предмет, об'єкт та методологія науки про адвокатуру. *Актуальні проблеми держави і права* : збірник наукових праць. Одеса, 2016. Випуск 76. С. 3–9.
2. Бакаянова Н.М. Регіональна палата адвокатів та інші пропозиції реформування адвокатури : *Міжнародна науково-практична конференція «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції»*. Одеса, «Гельветика». 2018. С. 113.
3. Берназюк Інна Стратегічні акти Верховної Ради України: поняття, види та особливості. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 157.
4. Богуляк Назар Адвокатологія як науково-теоретична основа розвитку адвокатського самоврядування. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/ca282fdb-e767-49ef-949c-da50af613b35/content>
5. Гвоздій В.А. Адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування : автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.07. Тернопіль, 2020.
6. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання (наук. ред. Сторонянська І.З.). Львів. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Ділішнього», 2022. С. 1.
7. Комітет реанімував ідеї руйнівного законопроекту № 9055 у Плані дій щодо реалізації Стратегії розвитку системи правосуддя. URL: <https://unba.org.ua/news/7031-minyust-reanimuvav-idei-rujnivnogo-zakonoproektu-9055-u-plani-dij-shodo-realizacii-strategii-rozvitku-sistemi-pravosuddya.html>.
8. Мельник Ярослав Колізійні питання щодо реалізації права на працю та організацію праці за кордоном. *Вісник НААУ*, червень 2022 р., № 6 (22). С. 21.
9. НААУ пропонує Комісії з питань правової реформи посилити гарантії адвокатської діяльності. URL: <https://unba.org.ua/news/7255-naau-proponue-komisii-z-pitan-pravovoi-reformi-posiliti-garantii-advokats-koi-diyal-nosti.html>.
10. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки) : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014. № 46. Ст. 2047.
11. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки реалізації зазначених стратегій і плану заходів Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 231. URL: <https://minregion.gov.ua>.
12. Про національну безпеку України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 31. Ст. 241, введений в дію 15.06.2022 року із змінами від 16 листопада 2021 року № 1882-IX.
13. Про основні засади (стратегію) державної економічної політики України на період до 2020 року від 21.12.2010 р.: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019. № 16. Ст. 70.
14. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021.
15. Святоцька В.О. Адвокатура України у світлі євроінтеграційних прагнень. *Право України*. 2015. № 10. С. 105–112.
16. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) в 11 томах., Київ. 1978. Т. 9. С. 751.

17. Стратегія Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки: Рішенням Ради адвокатів України 02.07.2021 року № 38. URL: <https://unba.org.ua>.

18. Стратегія Національної безпеки України затв. Указом Президента України від 14.09.2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020>.

19. Стратегія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C_%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

Бандурка С. С. Пропозиції до Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки

У статті розглянуті питання розвитку адвокатури України, які визначені в Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки та запропоновані шляхи її вдосконалення. Визначено, що Стратегія розроблялась в довоєнний час і розрахована на мирний час, а правовий режим воєнного стану обумовлює необхідність внесення змін і доповнень до її змісту і завдань з врахуванням ситуації, що склалася в Україні внаслідок військової агресії, яку здійснює росія проти України.

Розкрито поняття та зміст стратегії, як напрямку розвитку суб'єкта права, яким є Національна асоціація адвокатів України, показано, що Стратегії розвитку, як план діяльності на перспективу, використовуються в різних сферах суспільного життя, зокрема, в економіці, науці, правознавстві, у військовій сфері, в міжнародних відносинах тощо.

Аргументовано, що Стратегія розвитку адвокатури має бути тісно пов'язана з реформуванням правоохоронної системи України з виконанням завдань України, як країни-кандидата в члени Європейського союзу, з Формулою миру і Українською доктриною, проголошених Президентом України, як стратегічних напрямків розвитку України.

У статті проаналізовані умови, що вплинули на специфіку адвокатської діяльності в умовах правового режиму воєнного стану. Наголошено на тому, що війна обумовила нові завдання адвокатури не лише у політичній, інфраструктурній та оборонній сферах, але викликала зміни у правовій сфері, зокрема, в правоохоронній та правозахисній діяльності, до яких адвокатури необхідно пристосовуватись.

Стратегія розвитку адвокатури України має визначати адвокатуру як важливий елемент правової системи, як особливий правозахисний інститут громадянського суспільства, який взаємодіє з державою в сфері захисту прав і свобод людини і громадянина.

Ключові слова: адвокатура, стратегія, розвиток, права і свободи людини, воєнний стан, перспектива.

Bandurka S. Proposals for the Development Strategy of the National Bar Association of Ukraine for 2021–2025

The article examines issues of the development of the bar of Ukraine, which are defined in the Development Strategy of the Ukrainian National Bar Association for 2021–2025, and suggests ways to improve it. It was determined that the Strategy was developed in pre-war times and is designed for peacetime, and the legal regime of martial law necessitates changes and additions to its content and tasks, taking into account the situation that has developed in Ukraine as a result of russia's military aggression against Ukraine.

The concept and content of the strategy as a direction of development of the subject of law, which is the Ukrainian National Bar Association, is revealed, it is shown that development strategies, as a plan of activity for the future, are used in various spheres of social life, in particular, in economics, science, jurisprudence, in the military sphere, in international relations, etc.

It is argued that the Advocacy Development Strategy should be closely related to the reform of the law enforcement system of Ukraine with the fulfillment of Ukraine's tasks as

a candidate country for membership in the European Union, with the Peace Formula and the Ukrainian Doctrine, announced by the President of Ukraine, as strategic directions of Ukraine's development.

The article analyzes the conditions that influenced the specifics of advocacy in the conditions of the legal regime of martial law. It is emphasized that the war caused new tasks for the bar not only in the political, infrastructural and defense spheres, but also caused changes in the legal sphere, in particular, in law enforcement and human rights protection activities, to which the bar must adapt.

The strategy for the development of the bar of Ukraine should define the bar as an important element of the legal system, as a special human rights institution of civil society that interacts with the state in the sphere of protection of human and citizen rights and freedoms.

Key words: advocacy, strategy, development, human rights and freedoms, martial law, perspective.